

อาการไม่พึงประสงค์จากยา ที่มีผลต่อดวงตา

ภญ.วิมล อนันต์สกุลวัฒน์

โรงพยาบาลศิริราช

22 กันยายน 2548

วัตถุประสงค์

○เพิ่มความปลอดภัยในเรื่อง
การใช้ยาสำหรับผู้ป่วย

○มีการรายงานอาการไม่พึง
ประสงค์จากยาเพิ่มขึ้น

เนื้อหาในการบรรยายวันนี้

- รายชื่อยาที่ควรเพิ่มการเฝ้าระวัง
- อาการแสดงที่สังเกตได้
- แนวทางในการป้องกัน

ทำไมต้องพูดเรื่อง ”ตา”

เพราะถ้าทิ้งไว้นานอาจทำให้ผู้ป่วยต้อง
ตาบอดตลอดไป ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิต
ต่ำลงอย่างมาก

ความผิดปกติที่พบได้จากการใช้ยา

○ ที่เรตินา

○ ที่เลนส์

○ ที่รูม่านตา

○ ต้อหิน

○ เลือดออกในตา

ยาที่เป็นสาเหตุของความผิดปกติที่เรตินา

- ยาคุมกำเนิด
- Interferon
- Urokinase
- Cidofovir
- Erythropoietin

ยาที่เป็นสาเหตุของความผิดปกติที่เลนส์

- Steroid หยอดตา รับประทาน ฟัน
- ยารักษาโรคเกาต์ Allopurinol
- ยาเบาหวาน Sulfonylurea
- ยาจิตเวช เช่น Phenothiazine, Chlorpromazine

ยาที่เป็นสาเหตุของต่อหินได้

○ยากลุ่ม steroid

○ยาจิตเวชตัวใหม่ Venlafaxine

ยาที่เป็นสาเหตุของประสาทตาเสื่อม

- Chlorpropamide
- INH
- Ethambutol
- Amiodarone
- Chloroquin

ยาที่เป็นสาเหตุให้มเลือดออกในตาได้

- Warfarin
- Streptokinase

Case Venlafaxine (Efexor) กับต้อหิน

- ป้าปุก อายุ 45 ปี เป็น Bipolar disorder ได้กินยา Venlafaxine ไป 3 วัน ปวดตา คลื่นไส้ อาเจียน หนึ่งตาบวมซ้ายบวม ม่านตาขยายและไม่หดกลับ ความดันในลูกตาสอง 50 mmHg แพทย์ให้การรักษาด้วยยาจนความดันเหลือ 35 mmHg และรักษาด้วยเลเซอร์ จอตาซ้ายหาย
- 8 วันหลังได้ยา ตาขวาเป็นด้วย
- แพทย์ให้หยุดยา
- 8 สัปดาห์จึงหายเป็นปกติ

Tretinoin กับ ดวงตา

- Visual disturbance 17%
- Ocular disorder 17%
- Visual acuity changes 6%
- Visual field defects 3%

Glibenclamide กับ เลนส์

- ยาเบาหวานกลุ่ม sulfonylurea ทำให้ เลนส์ตาบวมขึ้น การมองเห็นใกล้ไกลผิดไป จากเดิม
- Case ชายอายุ 35 ปี กิน Glibenclamide 5 mg 2 เม็ดวันละครั้ง
 - 2 วันต่อมา อ่านหนังสือไม่ได้
 - หยุดยาไป 3 วันอาการดีขึ้น
 - ครบ 5 วันกลับเป็นปกติ

Scopolamine

- ชนิดหยอดตา ป้ายตา ทำให้เยื่อบุตาอักเสบ เส้นเลือดโป่ง บวม และ visual hallucination
- ชนิดฉีดและกิน ทำให้ม่านตาขยาย มองไม่ชัด กลัวแสง
- ชนิดแปะ ทำให้ ตาแห้ง คันตา ตาแดง ต้อหินเฉียบพลัน

Ref ตามเอกสารประกอบการบรรยาย

Scopolamine case

- พี่แองจี้ อายุ 38 ปี สัมสน erva erva มานตาขวาขยายหลังแกะแผ่น scopolamine ไป 2 ชั่วโมง
- หลังหยอดยา pilocarpine 1% ทั้ง 2 ตา ตาซ้ายหดตัวข้างเดียว
- ฉีด Physostigmine 3x1.5 mg อาการดีขึ้น
- ภายใน 12 ชั่วโมง หายเป็นปกติ
- สงสัยมือเปื้อนยาแปะแล้วไปโดนตา

Scopolamine case

- อรปรียา อายุ 25 ปี ม่านตาซ้ายขยาย ริงเวียน ซึ่ม ท้องเสีย แพทย์สงสัย intracranial neoplasm / aneurysm
- ผู้ป่วยแปะแผ่น scopolamine หลังหูซ้ายแก้ เมารถอยู่
- อาการคงอยู่ 4 ชั่วโมง แล้วหายเป็นปกติ

Scopolamine case

- น้องเบนซ์อายุ 20 ปี ม่านตาขยายข้างเดียว ไม่มีประวัติบาดเจ็บที่ศีรษะ ไม่เป็น aneurysm การมองเห็นยังดีอยู่
- เมื่อคืนแกะแผ่น scopolamine ก่อนถอด contact lens
- สงสัยยาติดอยู่ที่เลนส์

คำแนะนำสำหรับผู้ป่วยที่ใช้แผ่นแปะของยาชนิดต่างๆ

- หยิบแผ่นแปะอย่างระมัดระวัง ไม่ควรถูกบริเวณที่มีตุวยา
- ล้างมือหลังแปะและหลังแกะ
- อย่าเอามือไปสัมผัสบริเวณดวงตา

Amiodarone กับปัญหาทางตา

- Corneal microdeposits
- Dysthyroid eye disease
- กล้ามเนื้อตาขยายใหญ่ขึ้น
- การเห็นสีผิดไป
- Keratopathy
- Papillopathy

Amiodarone กับปัญหาทางตา

- ประสาทตาอักเสบ Optic neuritis
- ประสาทตาเสื่อม Optic neuropathy
- ตาบอด Blindness
- กระจกตาฝ่อ Corneal degeneration
- กลัวแสง Photosensitivity
- Macula degeneration

Corneal microdeposits

- เกิดเมื่อใช้ยา Amiodarone นาน 2 สัปดาห์ ถึง นานกว่า 6 เดือน
- ไม่เสียหายอย่างถาวร
- อาการ กลัวแสง เห็นสีเขี้ยวฟ้ารอบดวงไฟ ตา พร่า ตาแห้ง
- หยุดยา 3-7 เดือน อาจหายเป็นปกติ

Ref ตามเอกสารประกอบการบรรยาย

Amiodarone

- พบประสาทตาเสื่อมประมาณ 1.8%
- การเกิดพิษต่อดวงตาส่งกว่าคนที่ไม่ใช้ยา 3.4 เท่า
- อาการแสดงคือ ความคมชัดของภาพลดลง ลานสายตาแคบลง อาจมีเลือดออกที่ชั้นของประสาทตา
- ***ควรตรวจตาทุกส่วนก่อนเริ่มให้ยา Amiodarone และตรวจติดตามทุก 6 เดือน***

การแก้ไขเมื่อพบอาการทางสายตา

การพิจารณาผลได้ผลเสียต่อผู้ป่วย

- ถ้าหยุดยาแล้วอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ไม่หยุด
- หากไม่หยุดอาจทำให้ผู้ป่วยตาบอดอย่างถาวร และมียาอื่นแทนได้ ให้หยุดยา
- ถ้าอาการที่เป็นไม่รุนแรง ไม่เกิดการเสียหายอย่างถาวร ไม่จำเป็นต้องหยุด เช่น กล้ามเนื้อตาหนาขึ้นเล็กน้อย

Ethambutol

- ทำให้เกิดประสาทตาอักเสบ (Optic neuritis) ซึ่งทำให้ตาบอดได้
- ความรุนแรงขึ้นกับขนาดยาที่ได้รับและระยะเวลาของการได้รับยา
- ผู้สูงอายุมักเกิดประสาทตาเสื่อมอย่างถาวร (ทำให้ตาบอด)

โอกาสเกิดประสาทตาอักเสบจาก Ethambutol

- 1% ถ้ารับยา 15 mg/kg/day
- 6% ถ้ารับยา 25 mg/kg/day
- 15% ถ้ารับยา 35 mg/kg/day

แนวทางการใช้ยา Ethambutol

- ตรวจสอบการทำงานของไตก่อน
- ใช้ยาในขนาดและระยะเวลาที่แนะนำ
- ลงประวัติโรคตาที่พบทุกชนิด
- ตรวจสอบและบันทึกการมองเห็นของผู้ป่วยไว้ก่อนเริ่มยา

แนวทางการใช้ยา Ethambutol

- บอกผู้ป่วยให้หยุดยาถ้ามองเห็นชัดเหมือนเดิม
- บันทึกว่าได้ให้ข้อมูลผู้ป่วยแล้ว
- ระหว่างใช้ยา ถ้าผู้ป่วยบ่นเรื่องตา ให้พบจักษุแพทย์ทันที
- หลีกเลี่ยงการใช้ Ethambutol ในเด็กเล็กหรือคนที่สื่อสารในการทดสอบไม่ได้

Isoniazid (INH) กับดวงตา

- Optic atrophy
- Optic neuritis
- Optic neuropathy
- ถ้ามีอาการประสาทตาเสื่อม ขณะใช้สูตร
INH+Ethambutol ให้เปลี่ยนไปใช้
Rifam+Pyrazinamide+streptomycin
แทน

Rifampicin กับดวงตา

- ปวดตา
- ตาแดง ตาขี้
- Case: มีสารชั้นสีขาวไหลออกจากตาทั้ง 2 ข้างหลังได้ยาไป 7 วัน พอหยุดยาได้ 3 วัน อาการหายไป พอให้ยาใหม่ก็เกิดอาการอีกใน 48 ชั่วโมง พอหยุดยาก็หายเป็นปกติในเวลา 48 ชั่วโมง

Rifampicin กับดวงตา

- ทำให้น้ำตากลายเป็นสีส้มแดง
- ทำให้ contact lens เปลี่ยนสีได้
- ไม่มีอันตรายและไม่ต้องหยุดยา

Interferon Alfa

- ใช้รักษาไวรัสตับอักเสบบชนิดต่างๆ
- ชื่อการค้า Bioferon, Intron-A, Interferon alfanative, Pegasys, PEG-Intron

Interferon Alfa กับดวงตา

- ประสาทตาเสื่อม
- มีเลือดออก (splinter hemorrhages)
- เยื่อบุตาอักเสบ มองภาพไม่ชัด (พบประมาณ 5-6%)
- อาการดีขึ้นเมื่อหยุดยา

Interferon Beta

- ใช้รักษา multiple sclerosis
- ชื่อการค้า Rebif
- เกิดความผิดปกติของการมองเห็นได้ 13% เทียบกับ placebo 7%

Warfarin

- เป็นยาต้านการแข็งตัวของเลือด
- ชื่อการค้า Orfarin, Befarin, Maforan

Warfarin กับดวงตา

- Congenital eye abnormalities
- Hyphemas
- Ocular hemorrhage
 - เลือดออกที่เยื่อบุใต้ตา
 - เลือดออกภายในเรตินา

Streptokinase case

- ลุงทักษิณ อายุ 72 ปี เป็นกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด รับประทาน streptokinase ฉีด เกิดยูเวียอักเสบและเกิดต้อหินแบบ secondary glaucoma ที่ตาซ้าย ปวดมากและการมองเห็นลดลงอย่างรวดเร็ว
- แพทย์ให้ยาขับปัสสาวะ หยอดตาด้วยยา steroid (Prednisolone)

Streptokinase case

- ป้าพจมาน อายุ 78 ปี ได้รับยา streptokinase เหมือนกัน
- มีเลือดออกและมีสารคัดหลั่งไหลออกที่เรตินาและ choroids อาการตาพร่าข้างเดียว(ข้างซ้าย) เกิด secondary glaucoma ด้วย รักษาต่อหินจนหายแต่ตาซ้ายมองไม่เห็นแสง

Manuchehri at al,1999

Allopurinol กับ ดวงตา

- ต้อกระจก ถ้ารับประทานกว่า 3 ปี หรือเกิน 400 กรัม
- Macular lesion
- Macular retinitis
- เลนส์ส่วนใสจะบางลงถ้าใช้ยานานเกิน 2 ปี

Erythropoietin กับดวงตา

- ทำให้เกิด เยื่อบุตาอักเสบ conjunctivitis
- ไม่แสดงอาการ
- ไม่จำเป็นต้องหยุดยา

ยาคุมกำเนิดชนิดรับประทานกับดวงตา

- Pigmentary retinopathy
- ขี้วประสาทตาบวม (papilloma)
- น่าจะเกิดจากเส้นเลือดอุดตัน
- ฟังสนใจเสียงบ่นของผู้ป่วย เพราะอาการไม่พึงประสงค์ของยาคุมกำเนิดอาจทำให้เกิดความผิดปกติของเส้นเลือดที่ไปเลี้ยงสมองหรือตา ถ้าแก้ไขช้าเกินไป อาจเป็นอันตรายมากได้

Chloroquin กับดวงตา

- การเสื่อมอย่างถาวรของเรตินา
- ตาบอดกลางคืน
- มักเกิดจากการใช้ยาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ
- ควรตรวจตาก่อนเริ่มยา และตรวจประจำทุก 6 เดือน
- หยุดยาแล้ว 7 ปี ก็ยังอาจเกิดอาการได้

ยารักษาโรคตา กับ อาการไม่พึงประสงค์ทางตา

- Atropine eye drop ทำให้เกิด eczema ของเปลือกตา conjunctivitis ต้อหิน
- ยาชาเฉพาะที่ อาจทำให้เกิดแผลที่กระจกตา
- สเตียรอยด์หยอดตา ทำให้เชื้อราขึ้น ทำให้เป็นต้อกระจก ต้อหิน
- ฯลฯ

สรุป

- อาการไม่พึงประสงค์ทางจักษุมีทั้งที่อันตรายและไม่เป็นอันตราย
- อาการไม่พึงประสงค์บางอย่าง มีโอกาสเกิดน้อย แต่ส่งผลกระทบรุนแรง เช่น ทำให้ผู้ป่วยตาบอดตลอดไปได้
- การสังเกต การตรวจติดตามในเวลาที่เหมาะสมจะทำให้พบอาการได้เร็ว และแก้ไขได้ทันเวลา

สรุป

- ให้ข้อมูลผู้ป่วยว่ายาเหล่านี้อาจทำให้เกิดอาการทางดวงตาได้ ถ้าเกิดขึ้นให้รีบกลับมาพบแพทย์โดยไม่ต้องรอให้ถึงวันนี้
- รายงานการพบอาการไม่พึงประสงค์จากยาที่เกิดแก่ผู้ป่วยเสมอ
- ทีมสหสาขาควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้ป่วยปลอดภัยที่สุด

ขอขอบคุณค่ะ